

a detailní. Nicméně v některých částech textu tento přístup poněkud vzdaluje čtenáře od samotného žižkovského příběhu, a tím pádem i od cíle deklarovaného autorem v úvodu, když se zaměřuje převážně na výčet názvů ulic a jejich proměny. Ve výsledku se čtenář může cítit zahlcen množstvím informací, které místy působí spíše jako telefonní seznam než jako součást historické narace.

Kniha je doplněna celou řadou fotografií a obrazů zachycujících Žižkov v proměnách času. Autor čerpal z velkého množství archivů a databází a za účelem barvitějšího doplnění díla spolupracoval s fotografy. Tyto záběry jsou nadmíru působivé a ukazují Žižkov z nového úhlu. Jedinou mezerou v obrazové příloze by mohly být aktuální mapy. Ačkoliv historické mapy čtvrti bezpochyby přispívají k autentické atmosféře a historickému kontextu knihy, pro praktickou orientaci nejsou dostatečně informativní, a tak se čtenáři, co neznají Žižkov „jako své boty“, mohou cítit lehce ztraceni. Na závěr autor doplňuje přílohy podrobným rejstříkem a uličníkem dnešního Žižkova ve dvou přehledných soupisech.

Kniha nejenže vrhá nové světlo na dějiny Žižkova, ale zároveň nabízí nový pohled na širší historický kontext celé Prahy. Autor ukazuje, jak celospolečenské změny ovlivňují pojmenování veřejných prostranství a jak utvářejí kolektivní paměť obyvatel. *Husité na Žižkově* představují historickou publikaci, v níž se Čornej vrací k místu, ke kterému má silný osobní vztah. Publikace se může stát ideálním zdrojem nejen pro odborníky zaměřující se na dějiny Žižkova, ale i pro širší laickou veřejnost, která se zajímá o tuto pražskou čtvrť nebo k ní sama má blízký vztah.

Závěrem bych dodala, že knihu *Husité na Žižkově* lze hodnotit jako přínosnou a detailně propracovanou historickou práci, která nabízí nový pohled na propojení husitské tradice s kolektivní pamětí Žižkova. Čornejův inovativní přístup, který klade důraz na vývoj uličního názvosloví, přináší zajímavé historické poznatky, i přes fakt, že čas od času působí zahlcujícím dojmem. Autor knize dodává až familiární atmosféru tím, že se mu podařilo propojit svůj osobní vztah jak k husitství, tak k samotnému Žižkovu. Čornej tímto přístupem překračuje hranice čistě akademického výkladu a navazuje bližší vztah se čtenářem, který se tak může s tématem blíže ztotožnit. Přestože by knize prospělo zahrnutí aktuálnějších map anebo hlubší metodologické vysvětlení, jedná se o hodnotný příspěvek pro laickou i odbornou veřejnost.

Klára Nováková

Martin BARUS – Pavel BĚLINA – Zuzana BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ – Michael EPKENHANS – Ivan FUKSA a kol., *Mlhy na Chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie*, Hradec Králové, Muzeum východních Čech, 2018, 378 s., ISBN 978-80-87686-22-5

Dílo s poetickým titulem *Mlhy na Chlumu* je kolektivní monografie, která čtenáři představuje inovativní pohledy na prusko-rakouskou válku roku 1866 a současné přístupy k výzkumu tohoto tématu, přičemž se soustředí převážně na severní bojiště, konkrétně prostor českých zemí. Je určena zejména odborné veřejnosti. Byla vydána v roce 2018 v nakladatelství Muzea východních Čech v Hradci Králové, avšak svým

významem a složením autorského kolektivu výrazně překračuje hranice nejen regionu, ale i České republiky.

Cílem práce je „provést inventuru toho, co bylo dosud na poli bádání o válce z roku 1866 vykonáno, a zároveň se pokusit nabídnout možné cesty dalšího směřování“.¹ Má tedy sloužit jako vhled do spektra možností, jak tuto válku nahlížet, a v tomto smyslu především inspirovat další badatele. Snaží se pozvednout výzkum tématu, které, jak autoři konstatují, bylo dosud pojmáno převážně optikou klasických vojenských dějin či tradičních politických a osobnostních dějin, a vymanit ho z limitů v českém prostředí stále ještě stagnujícího suboboru vojenských dějin. Tím samozřejmě prospívá jak tématu, tak oboru samotnému.

Díky tomuto zaměření jde o poměrně přelomovou práci v historiografii prusko-rakouské války české provenience, ale do jisté míry též v kontextu historiografie zahraniční. Množství titulů, jež se zabývají touto událostí z pozic nových vojenských dějin, je totiž značně omezené, což kontrastuje s velmi bohatou českou, případně československou, ale i zahraniční produkcí stojící na klasických pozicích politických nebo operačních vojenských dějin.² Stále však ještě neexistuje souborná publikace, jež by pokrývala každodennost či aktérskou zkušenost, natož kulturní a sociální rovinu války na všech frontách. Vedle tohoto faktu byl autorům motivací pro vytvoření díla též jimi samými citelně vnímaný rozdíl mezi nízkým současným zájmem odborníků o dané téma, a naopak velmi výrazným zájmem laické veřejnosti, zejména v regionech spjatých s historií prusko-rakouské války.³

K dosažení výše zmíněných cílů se autoři zaměřují na dílčí či méně akcentované segmenty války, ke kterým vedle politických a klasických vojenských dějin přistupují z pozic národnostních či náboženských studií, archeologie moderních dějin nebo historické antropologie. Válku nazírají jako vysoce komplexní společenský proces, který vedle samotných bojových akcí zahrnuje jejich ekonomické, sociální a kulturní dopady. Autoři neomezují válku pouze na bitvy a armády, nýbrž si intenzivně všimají i civilního obyvatelstva, což je velmi cenná perspektiva, která je následně přenášena na čtenáře. Neopomíjejí ani paměť a tzv. druhý život těchto událostí, který je v daném případě více než zřetelný. Ačkoliv hrají významnou roli v soudobém nahlížení války, zejména v řadách laiků, byly tyto fenomény poprvé podrobeny odbornému výzkumu až nyní, jak je též uvedeno v úvodu práce.⁴ V souvislosti s tím je však zmíněna i komemorativní a publikační činnost Komitétu pro udržování památek z války roku 1866, což téma výrazně aktualizuje.

1 Martin BARUS — Pavel BĚLINA — Zuzana BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ — Michael EPKENHANS — Ivan FUKSA a kol., *Mlhy na Chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie*, Hradec Králové 2018, s. 6.

2 Na tento problém poukazovali znovu V. Kessler a J. Šrámek v roce 2019. Více Vojtěch KESSLER — Josef ŠRÁMEK, *Quo vadis bellum germanicum? Zamyšlení nad historiografií prusko-rakouské války roku 1866*, in: Jana Čechurová — Josef Žemlička a kol., *Souboj mečů, idejí a charakterů. K životnímu jubileu prof. Ivana Šedivého*, Praha 2019, s. 119–131.

3 Jak zmiňuje J. Šrámek v úvodu díla. M. BARUS — P. BĚLINA — Z. BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ — M. EPKENHANS — I. FUKSA a kol., *Mlhy na Chlumu*, s. 6.

4 Tamtéž, s. 7.

Toto velkorysé a široce rozkročené pojetí války v duchu nových vojenských dějin umožňuje autorskému kolektivu velmi dobře využít jeho interdisciplinární charakter. Kolektiv je složen z českých i zahraničních odborníků (z Německa, Rakouska, Maďarska nebo USA). Mezi nimi se objevují zásadní osobnosti oboru světového významu, jako jsou například Dennis Showalter, Geoffrey Wawro a Lothar Höbelt, ale i významná jména české historiografie prusko-rakouské války — například Pavel Bělina, Vojtěch Kessler a Josef Šrámek. Soubor nejen vojenských historiků je dále doplněn odborníky z oblasti sociologie, archeologie, archivnictví, církevních dějin, historie umění či památkové péče. Mezinárodní složení autorského kolektivu vyústilo v trojjazyčnost práce, ve které se střídají příspěvky v českém, anglickém a německém jazyce.

Po úvodním slovu přibližuje čtenářům hlubší kontext prusko-rakouské války prolog. Zde jsou nejdříve naznačeny obecné vývojové tendence v Evropě po polovině 19. století, které formovaly rozvoj moderního válečnictví (D. Showalter). Pro lepší orientaci čtenáře následuje krátké shrnutí historiografie prusko-rakouské války, bohužel však pouze české provenience, s důrazem na její ideologické zabarvení a případné politické využití (P. Bělina).

Jednotlivé příspěvky jsou pak tematicky rozděleny do čtyř bloků: *Politika roku 1866, Tvář války v roce 1866, Sociální a hospodářský kontext válečného roku 1866* a *Paměť na válečný rok 1866*. V prvním bloku příspěvky rozebírají například příčiny vstupu monarchie do války, respektive důvody rakouské ochoty riskovat válku (L. Höbelt), význam této války pro Evropu (M. Epkenhans), roli evangelíků ve válečných událostech (Z. R. Nešpor) nebo maďarský pohled na válku (A. Mészáros). Druhý celek přináší čtenáři konkrétní sondy do různých aspektů války, které dohromady skládají mozaiku její podoby. Zde jsou tematizovány například materiální stránky války, tedy výzbroj a výstroj (M. Ch. Ortner), místa koncentrace rakouské armády z pohledu geografie (O. Král) nebo problémy, se kterými se velení muselo v dané době vypořádat (E. S. Rafuse). Skrze historicko-antropologický přístup však kapitola přináší též exkurzy do aktérské zkušenosti z války (J. Hofman) a zároveň uvádí určité mýty spojené s touto událostí na pravou míru (G. Wawro).

Ve třetí části (*Sociální a hospodářský kontext válečného roku 1866*) je kladen důraz na struktury tohoto typu a jejich proměnu ve válce, většinou v určitém regionu (M. Kamp, J. Rája, J. Pavlík, R. Pokorný), vedle toho je rozebrán sociální status a životní strategie vysloužilců či invalidů (M. Macková). V posledním bloku (*Paměť na válečný rok 1866*) je pojednáno o významu paměti na válku (O. Kolář) či o vztahu určitých regionů (M. Řezník) a etnických skupin (Z. Bláhová-Sklenářová) k této válce. Dále je zde tematizován fenomén hrobů a pomníků z prusko-rakouské války (M. Barus). Představen je též archeologický výzkum bojiště u Hradce Králové (M. Holas, P. Hejhal). Badatelsky značně přínosným je poslední příspěvek T. Petráčka, který souhrnně nabízí možné interpretační cesty bitvy u Hradce Králové, mimo jiné koncept tzv. míst paměti a jejich role v kolektivní identitě regionu.

Na závěr je připomenuto široké spektrum možných přístupů k výzkumu prusko-rakouské války spolu s jejím silným „druhým životem“, přičemž je zdůrazněno, že zdaleka ne všechny metodologické cesty jsou prozkoumané, a že je tudíž prusko-rakouská válka stále široce otevřeným badatelským polem.

Kolektivní monografie *Mlhy na Chlumu. Prusko-rakouská válka v optice moderní historiografie* jistě splnila svůj cíl — inspirovat badatele k dalšímu studiu prusko-rakouské války za využití nových metodologických přístupů. Konkrétní příspěvky se pohybují na poměrně široké škále od vynikajících, pojatých inovativními přístupy, až po méně přínosné, které pokračují v tradiční linii vojenských dějin. Celková úroveň práce je však nesporně vysoká a její přínos české historiografii významný, zejména díky upozornění na některé nedostatky historiografie prusko-rakouské války a snaze být prvním krokem k jejich napravení. Velmi pozitivní je interdisciplinární přístup práce, jenž jistě má, obzvláště v kombinaci se zapojením odborníků mezinárodní úrovně, potenciál posunout výzkum tématu na vyšší úroveň. Je však nutné podotknout, že rozmanitost autorů, jejich přístupů a z toho plynoucí silná různorodost textů může být místy osvěžující, jindy však hrozí, že čtenáři před očima vyvstane ne zcela koherentní obraz událostí roku 1866. Proto se domnívám, že je buď nutná hlubší informovanost čtenáře, což však odpovídá většině předpokládaného publika, nebo editoři zamýšleli postupné čtení práce po jednotlivých sondách s případným individuálním dohledáváním dalších informací dle potřeby.⁵

Publikace se nicméně opírá o bohatou a pestrou pramenou základnu a obsáhlý korpus mezinárodní literatury; drtivá většina příspěvků je doplněna rozsáhlým poznámkovým aparátem. Doprovodný obrazový materiál, včetně schémat a mapek, má nejen ilustrativní, ale i informativní funkci a text vhodně doplňuje. Poněkud netradiční je formát publikace, neboť byla vydána v podobě katalogu k výstavě, což patrně plyne z povahy instituce vydavatele. Formát je tedy téměř čtvercový, s textem uspořádaným do dvou sloupců, což místy ztěžuje plynulost jeho čtení.

Závěrem lze říci, že ač se jedná o kolektivní monografii s různorodými příspěvky (přičemž právě v této různorodosti spočívá její význam), díky vhodnému úvodu a závěru sděluje čtenáři jasnou myšlenku. Odbornému publiku, zejména (ale nejenom) tomu, které se zajímá o Evropu druhé poloviny 19. století, lze knihu jednoznačně doporučit.

Klára Brtková

Maciej GÓRNY, *Science Embattled. Eastern European Intellectuals and the Great War*, Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2019, 386 s., ISBN 978-3-506-78874-0

Kniha historika Macieje Górnyho si klade za cíl prohloubit bádání o jednom ze „světějších“ témat první světové války. Zabývá se tzv. *Krieg der Geister*, tedy „válkou myšlenek“, která se nekonala na bojišti, ale v rámci mezinárodního vědeckého společenství. Autor chce zohlednit zapojení východoevropských intelektuálů. Polemiky a výzkumy dokazující přednosti toho či kterého národa jsou pečlivě rozplétány ve snaze porozumět narativům na pozadí (i v popředí) tohoto konfliktu.

Maciej Górny je polský historik, který od roku 2006 působí v Polské akademii věd. V roce 2015 získal docenturu na základě práce s názvem *Wielka wojna profesorów*.

⁵ Čtení vybraných příspěvků je nutně též v případě, že čtenář neovládá všechny tři jazyky užitá v publikaci.